

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

**ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
ІМЕНІ ВАЛЕНТИНИ ВОЛОШИНОЇ**

КАФЕДРА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: **РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В
УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

Студентки 2 курсу МАПЗ групи

Галузі знань : 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальності : 013 Початкова освіта

Освітньої програми: Початкова освіта.

Бистрик Вікторії Юріївни

Науковий керівник:

канд пед. наук, доцент

Любчак Людмила Володимирівна

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та

ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Вінниця – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНО-АФЕКТИВНОЇ СФЕРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	8
1.1. Емоційно-афективна сфера особистості як предмет наукового аналізу	8
1.2. Особливості психічного розвитку особистості в молодшому шкільному віці	21
1.3. Специфіка емоційних проявів молодших школярів у процесі дистанційного навчання (за результатами експериментальних досліджень)	31
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	39
2.1. Використання інноваційних підходів до організації дистанційного навчання молодших школярів	39
2.2. Застосування ігрових прийомів у розвитку емоційно-афективної сфери учнів під час дистанційного навчання	49
2.3. Способи організації дистанційної співпраці вчителя з батьками для ефективного розвитку емоційної сфери молодших школярів	53
2.4. Взаємодія вчителя початкових класів з психологом щодо корекції негативних емоційних станів учнів	58
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	70
ДОДАТКИ	77

ВСТУП

Важливим завданням сучасної початкової школи є формування гармонійно розвиненої, фізично та психічно здорової особистості. Проте на успішність розв'язання цього завдання сьогодні негативно впливають ряд чинників: військові дії, проблеми нестабільного соціально-економічного становлення держави, складність соціальної ситуації розвитку дитини, внутрішньо сімейна атмосфера та особливості взаємин батьків, рівень професійності та психологічної освіченості вчителів, а також сенситивність молодших школярів до різноманітних соціальних впливів, їхні емоційні нестабільність та вразливість, вікові, індивідуально-типологічні властивості тощо.

Окремої уваги потребує проблема впливу дистанційного навчання на розвиток емоційної сфери дитини даного віку. Окремі з цих чинників детермінують появу у дітей молодшого шкільного віку негативних емоційних станів, які, при відсутності належної психолого-педагогічної корекції, адекватних змін умов навчання та виховання, можуть трансформуватись у стійкі властивості особистості та деформувати її подальший розвиток, стати причиною погіршення успішності навчальної діяльності, поведінки, зумовити порушення взаємин з учнями.

Завдання сучасної системи освіти – підготовка активної, відповідальної, свідомої, вільної, творчої особистості, здатної співпрацювати і досягати успіху. Концепція Нової української школи окреслює новий зміст освіти, заснований на формуванні необхідних для успішної самореалізації в суспільстві компетентностей та наскрізних умінь, серед яких критичне і системне мислення; здатність логічно обґрунтовувати позицію; ініціативність; творчість;

уміння вирішувати проблеми; оцінювати ризики; уміння конструктивно керувати емоціями; застосовувати емоційний інтелект; здатність до співпраці в команді [38].

Особливого значення надається проблемі формування цілісної особистості молодшого школяра на засадах компетентнісного підходу, про що зазначається у Державному стандарті початкової освіти [21]. Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [11].

У процесі реформування системи освіти та виховання компетентнісний підхід стає дедалі актуальнішим. Спільними для всіх компетентностей є такі вміння: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми, – зазначено у Законі України «Про освіту» [25].

Одним із дитиноцентрованих напрямів освітнього процесу є розвиток емоційної сфери дитини на противагу розвитку академічних здібностей учнів, їх інтелектуальної сфери. Зазначений напрям дозволить підвищити психологічну культуру суспільства, сприятиме його оздоровленню [35].

Психічні стани, як базове поняття, стали вперше предметом системного наукового аналізу у дослідженнях М. Левітова. У психолого-педагогічній літературі висвітлені особливості розвитку емоційної сфери у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку (Л. Венгер, О. Запорожець, В. Котирло, В. Мухіна, О. Кононко). Негативні психічні стани молодших школярів досліджувалися психологами О. Венгером, Т. Гавриловою, А. Дусавицьким, С. Крюковою, І. Нікольською, А. Прихожан, Т. Смірноюю, Н. Слободяник, Л. Співак та ін. Проблему розвитку емоційної сфери особистості

досліджували й зарубіжні вчені: Р. Бар-Он, Х. Вайсбах, Г. Гарднер, Д. Гоулман, У. Дакс, Д. Карузо, К. Кеннон, Р. Купер, Дж. Мейер, А. Саваф, П. Селовей, С. Хейн та ін.

Проблеми організації дистанційного навчання молодших школярів є у полі зору сучасних науковців. До них входять В. Биков, Р. Гуревич, А. Коломієць, В. Кухаренко, Н. Сиротенко, О. Рибалко, Ю. Богачков та ін. [46].

Недостатня розробленість проблеми розвитку емоційної сфери молодшого школяра як складової особистісного становлення в умовах дистанційного навчання, різноманітні відхилення, пов'язані з регуляцією емоційної сфери дитини, які перешкоджають її успішній соціалізації та комунікації із соціумом, зумовили вибір теми дослідження «Розвиток емоційної сфери молодшого школяра в умовах дистанційного навчання».

Об'єкт дослідження – процес розвитку емоційної сфери молодших школярів.

Предмет дослідження – педагогічні умови розвитку емоційної сфери молодших школярів у процесі дистанційного навчання.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати педагогічні умови розвитку емоційної сфери молодших школярів у процесі дистанційного навчання; експериментально перевірити специфіку емоційних проявів молодших школярів під час дистанційного навчання.

Гіпотезою дослідження є припущення, що розвиток емоційної сфери молодших школярів у процесі дистанційного навчання буде ефективним за таких умов: використання інноваційних підходів до організації дистанційного навчання учнів; застосування ігрових прийомів у розвитку емоційно-афективної сфери; використання новітніх способів організації дистанційної співпраці вчителя з батьками; тісній взаємодії вчителя початкових класів з психологом щодо корекції негативних емоційних станів учнів.

Завдання дослідження:

1. Вивчити стан проблеми в педагогічній теорії та практиці.

2. Уточнити зміст понять «емоційний розвиток» та «емоційна сфера» стосовно молодших школярів.

3. Визначити критерії, показники та рівні емоційних проявів молодших школярів під час дистанційного навчання.

4. Теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови, які сприяють розвитку емоційної сфери молодших школярів у процесі дистанційного навчання.

Для розв'язання поставлених завдань використовувалися такі **методи дослідження**: 1) теоретичні: аналіз філософської, соціальної, психолого-педагогічної літератури та узагальнення отриманої інформації, аналіз передового педагогічного досвіду; 2) емпіричні: спостереження, тестування, опитування, бесіда, педагогічний експеримент; кількісний і якісний аналіз отриманих результатів.

Наукова новизна роботи полягає в обґрунтуванні педагогічних умов ефективного розвитку емоційної сфери учнів молодшого шкільного віку у процесі дистанційного навчання; розробленні методичної пропозиції щодо способів дистанційної співпраці вчителя початкової школи з батьками молодших школярів та психологом задля корекції негативних емоційних станів учнів.

Теоретичне значення дослідження полягає: в уточненні змісту понять «емоційний розвиток» та «емоційна сфера» стосовно молодших школярів; у визначенні та науковому обґрунтуванні критеріїв і показників емоційних проявів молодших школярів під час дистанційного навчання.

Практичне значення роботи полягає в узагальненні й систематизації психолого-педагогічних заходів щодо розвитку емоційної сфери молодших школярів в умовах дистанційного навчання; розробці практичних рекомендацій учителям початкової школи щодо подолання негативних емоційних переживань молодшими школярами під час дистанційного навчання.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилась у комунальному закладі «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №2 м. Хмільника Вінницької області». Дослідженням було охоплено 24 учні 2 А класу.

Апробація результатів дослідження. Попередні результати дослідження апробовано на:

- V Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами» 17-18 листопада 2021 року.

- VI Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» 6 липня 2022 року.

За результатами проведеного дослідження наявні дві одноосібні публікації:

1. Бистрик Вікторія. Проблема негативних емоційних проявів у дітей молодшого шкільного віку. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами: збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю* (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 17-18 листопада 2021 р.) / редкол.: О.П. Демченко, Н.О. Комарівська, А.В. Хіля, Л.В. Любчак, Т.М. Кривошея, Л.А. Присяжнюк, І.Г. Барановська, О.М. Блашкова ; за заг. ред. О.П. Демченко. Вінниця, 2021. Вип. 4. С. 415-418.

2. Бистрик Вікторія. Подолання негативних емоційних переживань молодших школярів в умовах дистанційного навчання. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції* (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 6-7 липня 2022 р.) / за ред. Н.О. Пахальчук; О.П. Демченко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла

Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля, 2022. Вип. С. 647-650

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (82 найменувань) та 6 додатків. Загальний обсяг роботи 96 сторінок.

ВИСНОВКИ

Сучасний технологічний розвиток цивілізації, вимушена необхідність учнів навчатися дистанційно у зв'язку з військовими діями призводять до підвищення рівня емоційної нестриманості, агресивності і жорстокості в соціумі, відповідно збільшується кількість міжособистісних конфліктів, зростають випадки депресії, насильства.

Одним із дитиноцентричних напрямів освітнього процесу є розвиток емоційної сфери молодших школярів на протигагу розвитку академічних здібностей учнів, їх інтелектуальної сфери. Зазначений напрям дозволить підвищити психологічну культуру суспільства, сприятиме його оздоровленню.

2. Молодший шкільний вік є найбільш сприятливим для розвитку емоційної сфери учнів, виховання емоційного інтелекту, оскільки відрізняється значною сенситивністю і гнучкістю психічних процесів, глибоким інтересом до внутрішнього світу. Діти цього віку ще недостатньо усвідомлюють власні переживання та причини їх виникнення, власні емоційні реакції (гнів, страх, образи). У молодших школярів відбувається процес формування довільності, внутрішнього плану дій, розвивається здатність до рефлексії, що дозволяє учням набути вмінь аналізу поведінки власної та інших людей, здатність до регуляції власним емоційним станом та поведінкою.

Емоційна сфера молодших школярів характеризується:

- легкою чуйністю на події, що відбуваються і окрашеністю сприйняття, уяви, розумової і фізичної діяльності емоціями;
- щирістю і відвертістю вираження своїх переживань – радості, смутку, страху, задоволення або незадоволення;
- готовністю до афекту страху; в процесі навчальної діяльності дитина переживає страх як передчуття неприємностей, невдач, невпевненості у своїх силах, неможливість впоратися із завданням; школяр відчуває загрозу своєму статусу в класі, сім'ї;
- великій емоційній нестійкості, частій зміні настроїв (на загальному тлі життєрадісності, бадьорості, веселості, безтурботності), схильністю до короткочасним і бурхливим афектів;
- емоціогенними факторами для молодших школярів є не тільки ігри і спілкування з однолітками, але і успіхи в навчанні та оцінка цих успіхів учителем і однокласниками;
- свої і чужі емоції і почуття слабо усвідомлюються і розуміються/

Основним джерелом емоцій молодших школярів є навчальна та ігрова діяльність (успіхи, невдачі в навчанні, взаємини в колективі, читання літератури, перегляд телепередач, фільмів, участь в іграх). Емоційну сферу молодших школярів складають нові переживання: здивування, сумніви, радощі пізнання, які у свою чергу, є базою розвитку допитливості та формування пізнавальних інтересів.

3. Здійснений у процесі дослідження теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу уточнити поняття «емоційний розвиток» - це вивчення дитиною власних емоцій, розуміння нею причин і механізму дій, розпізнавання власних почуттів та почуттів інших людей, пошук ефективних способів управління емоціями.

Дослідники пропонують різноманітні класифікації емоцій. У нашому дослідженні ми будемо опиратися на класифікацію К. Ізарда, який виділяє десять базових емоцій, кожна з яких веде до різних внутрішніх переживань і

різного зовнішнього вираження цих переживань: інтерес, радість, подив, сум, гнів, відраза, презирство, страх, сором, провина.

4. Оцінка сформованості емоційної сфери молодших школярів визначалася за допомогою таких критеріїв: володіння мовою «емоцій» як способом вираження власного емоційного стану, сформованість адекватної самооцінки, прояв почуттів до близьких людей. На основі визначених критеріїв та показників ми обґрунтували рівні сформованості емоційних проявів у молодших школярів (адекватний, середній та неадекватний).

5. З метою вивчення функціонального стану дітей нами було використано кольоровий тест Люшера. Отримані результати свідчать про підвищення рівня тривожності (10 учнів, що становить 42%). Це характерно для перших місяців адаптації до школи: зниження самооцінки, спостерігається невпевненість у собі, внутрішня напруга, швидка втомлюваність. Проведений кольоровий тест дав змогу підтвердити підвищення рівня тривожності у молодших школярів. За результатами констатуючого етапу експерименту ми виявили високий рівень тривожності учнів початкової школи. Це пояснюється тим, що в більшості учнів відсутні необхідні знання про власні емоції та емоційні стани інших, навички регуляції тих чи інших емоційних станів.

6. Педагогічними умовами розвитку емоційної сфери молодших школярів під час дистанційного навчання ми вважаємо: використання інноваційних підходів до організації дистанційного навчання учнів; застосування ігрових прийомів у розвитку емоційно-афективної сфери; використання новітніх способів організації дистанційної співпраці вчителя з батьками; тісну взаємодію вчителя початкових класів з психологом щодо корекції негативних емоційних станів учнів; інтенсивний розвиток емоційної сфери молодших школярів в ігровій діяльності.

7. Реалізація запропонованих нами ігрових технологій сприяє розвитку їх емоційно-вольової сфери, усвідомленому сприйняттю ними своїх емоційних проявів і взаємин, розвитку соціально-особистісних компетентностей, забезпечення їхнього всебічного гармонійного розвитку.

За результатами проведеного дослідження ми сформулювали практичні рекомендації вчителям початкових класів щодо подолання негативних емоційних переживань молодшими школярами під час дистанційного навчання:

- для організації дистанційного навчання використовуйте сучасні інформаційно-комунікаційні технології, які учні з легкістю опановують та з інтересом вивчають;
- у процесі дистанційного навчання систематично використовуйте різні види ігор, які допомагають дитині уникати стресових ситуацій;
- для зняття тривожності учнів завчасно складайте розклад занять, які чітко регламентують навчання та відпочинок учнів;
- уникайте негативних оцінних суджень щодо особистості дитини, в оцінюванні навчальних досягнень молодших школярів надавайте перевагу формувальному оцінюванню;
- систематично організовуйте онлайн контакти з батьками для узгодження позицій щодо способів допомоги учням під час дистанційного навчання;
- тісно співпрацюйте з психологом для професійної корекції емоційних станів учнів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розв'язання поставленої проблеми. Подальшого вивчення потребують питання виховання емоційної культури не лише учнів молодшого шкільного віку, а й батьків, цілеспрямованого розвитку навичок майбутнього вчителя з формування емоційного інтелекту учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л. В. Вчися, граючись. Навколишній світ у дидактичних іграх дошкільнят: *Кн. для вихователів дит. садків та батьків*. К.: Томіріс, 1995. 112 с.
2. Барановська І. Г., Демченко О. П., Граб О. Д. Підготовка майбутніх учителів початкових класів та мистецтва до формування soft skills дітей засобами театрального мистецтва. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2022. Вип. 63. С. 78–87. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/issue/view/189/186>.
3. Барановська І., Демченко О., Жовнич О., Казьмірчук Н., Стахова І., Подорожний В. Сучасна драматургія для дітей у контексті європейських традицій : навчально-методичний посібник, 2022. Вид. 1-ше. Вінниця : ВДПУ. 260 с.
4. Басюк Н.А. Партнерська взаємодія вчителя Нової української школи з батьками молодших школярів. *Актуальні проблеми та перспективи дошкільної освіти в сучасному освітньому просторі: збірник науково-методичних праць* / за заг. ред. О.О. Максимової, М.А. Федорової. Житомир: ФОП Левковець, 2019. С. 7-10.
5. Биков В. Ю., Лапінський В. В. Методологічні та методичні основи створення і використання електронних засобів навчального призначення. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2012. № 2. С. 3–6.
6. Бібік Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
7. Бондаровська В.О. Школа для батьків. К.: Розрада, 2006. 338с.
8. Булавенко С. Співпраця батьків та школи для формування соціальної активності учнів. *Молодь і ринок*. 2019. №10 (177). С. 134-139.
9. Буркова Л. В. Соціономічні професії: інноваційна підготовка спеціалістів у вищих навчальних закладах: монографія. К. : Інформаційні системи, 2010. 278 с.

10. Вілюнас В.К. Психологія емоційних явищ. Х.: Просвітництво, 2006. 315 с.
11. Войтовська О. Розвиток емоційного інтелекту в дітей дошкільного й молодшого шкільного віку методами арт-терапії. *Нова педагогічна думка*. 2020. № С. 68-71.
12. Гарник О. Р. Інноваційні форми співпраці вчителя з батьками молодших школярів. *Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя: Матеріали всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. С. 28-31.
13. Горєва В.М. Виховання культури поведінки школярів. Київ, 1983. С. 3-25.
14. Груша Л. О. Педагогічні умови виховання емоційної культури дітей молодшого шкільного віку : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13. 00. 07; акад. пед. наук України. К., 2009. 22 с.
15. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
16. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.
17. Гоулман, Д. Емоційний інтелект. Харків : Vivat, 2018. 478 с.
18. Демченко О.П., Лазаренко Н.О., Любчак Л.В. Інформаційно-комунікаційні технології у підготовці майбутніх педагогів до роботи з обдарованими дітьми. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Том 86. №6. С.123-143.
19. Демченко, О., Казьмірчук, Н., Стахова, І. РОЗВИТОК SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК ЗАСІБ АКМЕОЛОГІЧНОГО ЗРОСТАННЯ. *Professional Pedagogics*, 2022. 1 (24), 91–101.
20. Демченко О.П. Спостереження за емоційними реакціями дітей у процесі створення виховних ситуацій. *Вісник Луганського національного*

університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. № 5. Луганськ, 2009. С.105–114.

21. Державний стандарт початкової освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р., № 87) [Електронний ресурс]. Режим доступу:<https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>

22. Додонов, Б.І. Емоція як цінність. *Питання психології*. 1995. №3. С.34-39.

23. Заброцький М.М. Вікова психологія. К.: МАУП, 1998. 92 с.

24. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 38-39, ст.380.

25. Занюк С. С. Психологія мотивації та емоцій: навч. посібник. Луцьк: Волинський держ. ун-т, ім. Л. Українки, 1997. 306 с.

26. Імбер В.І. Комп'ютерна грамотність та інформаційна безпека дітей молодшого шкільного віку на уроках інформатики: дуальний підхід. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. Вип. 46. С.17-21.

27. Емоційний розвиток дитини / упоряд. С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. К., 2003. 112 с.

28. Єлейко М. Емоційно-ціннісний підхід до дослідження соціального самопочуття. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2011. № 3 С. 138-162.

29. Ізард К.Є. Емоції людини. Х.: Просвітництво, 2000. 223 с.

30. Карпенко Н. Корекція та профілактика негативних почуттів у дітей молодшого шкільного віку. *Початкова школа*. 2019. № 11. С. 1-5.

31. Кисла О. Ф., Ландар Т. О. Реалізація ідей Нової української школи шляхом взаємодії школи та родини. *Молодий вчений. Педагогічні науки*. 2019. № 8 (72). С. 241-244.

32. Коврига Н.В. Стресозахисна та адаптивна функції емоційного інтелекту: автореф. ... дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01. К., 2003. 20 с.

33. Колпакова Н. Розвиток емоційно-моральної сфери і навичок спілкування у дітей молодшого шкільного віку. *Дошкільне виховання*. К.: 2009. 56 с.

34. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості. К.:2008. 255 с

35. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К.: Рад.школа, 1989. 608 с.

36. Концепція «Нова українська школа». [Електронний ресурс]. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainskashkola-compressed.pdf> (Дата звернення 12.10.2022р.)

37. Кіт Г.Г., Демченко О.П. Готовність майбутнього вчителя до організації творчої навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах НУШ // *Нова українська школа: початок реформ: збірник тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 березня 2020 року / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької*. Маріуполь: МДУ, 2020. С.251-255.

38. Кіт Г.Г., Шиманська Г.С. Вплив емоційного інтелекту на добробут молодшого школяра в умовах НУШ // *Добробут здобувачів освіти та учителів у сучасних умовах освітнього простору та соціуму: матеріали міжвуз. (заочної) наук.-практ. конф. (до 100-річчя Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії) (Хмельницький, 26 лют. 2021 р.)*. Хмельницький: ПП «А.В.Царук», 2021. С. 70-72. с.

39. Котик Т. М. *Нова Українська Школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи: навчально – методичний посібник для вчителів початкової школи*. Тернопіль, Астон, 2020. 192 с.

40. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. Київ: Педагогічна думка, 2008. 424 с.
41. Крюкова С.В. Програма емоційного розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. К. : 2007. 32 с.
42. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 128с.
43. Лазаренко Н.І., Колеснік К.А. Впровадження технології групової діяльності в контексті ігрового підходу організації освітнього процесу дітей дошкільного віку. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. Випуск 65. 2021. С. 24-28.
44. Лотоцька А., Пасічник О. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації. Травень, 2020. 71 с.
45. Любчак Л.В. Професійна готовність соціального педагога до розвитку емоційної сфери молодших школярів. Збірн. наук. праць Педагогічна освіта: теорія і практика. Серія: Психологія. Педагогіка. №11 Київ, КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2009. С. 156-161
46. Любчак Л.В. Педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів до роботи з батьками молодших школярів у контексті ідей «Нової української школи». *Нова українська школа в умовах викликів сучасності: зб. тез доповідей I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 11 квітня 2019 року* / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2019. С. 213-216.
47. Любчак Л.В., Демченко О.П., Комарівська Н.О. Партнерство учителя початкової школи з батьками в організації дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2022. Вип. 64. С. 116-125.
48. Мазур О.Д. Дитячі страхи. *Психолог.* №39. 2007. с.15-18.

49. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості. К. : Видавництво ТОВ «КММ», 2006. 240 с.
50. Максименко С. Д. Пропозиції щодо реалізації «Закону про освіту». Вісник Харківського Національного університету. 2000. С. 10–13.
51. Максим О.В. Особливості емпатійної поведінки вчителя початкової школи. Практична психологія та соціальна робота. №7. 2005. с.11-15.
52. Маляр О. І. Довільність емоційної регуляції та чинники її розвитку у молодших школярів: дис. ...канд. психол. наук: 19.00.07. К., 2015. 279 с.
53. Мащенко В.П. Індивідуальний розвиток дитини. К.: Главник, 2007. 128с.
54. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції. К. : Вища школа, 2003. 126 с.
55. Носенко Е.Л. Емоційний інтелект як соціально значуща інтегральна властивість особистості. Психологія і суспільство. 2004. № 4. С.95-109.
56. Олійник Н. А., Трачук Н. М. Праксеологічні аспекти професійної діяльності педагога. Академічні студії. (Серія «Педагогіка»), 2021. Вип. 3, Ч. 1. С. 75-84.
57. Олипаннікова А.Є. Емоції і виховання. Х.: Просвітництво, 2003. 277 с.
58. Омельченко Я.В. Психологічна допомога дітям з тривожними станами. К.: Шк. Світ, 2008. 112 с.
59. Павленко Т.І. Емоційний розвиток дітей. Психолог. №41. 2002. с.8-9.
60. Петровський В. А. Розвиток соціальних емоцій у дітей молодшого шкільного віку. К: 2006 р. 128 с.
61. Пінчук О.П., Богачков Ю.М., Биков В.Ю., Манако А.Ф., Олійник В.В., Буров О.Ю., Коневщинська О.Е., Іванюк І.В., Рождественська Д.Б.,

Барладим В.М., Корнієць О.М., Мушка І. В. Організація та функціонування мережі ресурсних центрів дистанційної освіти загальноосвітніх навчальних закладів: монографія. Київ: Атіка, 2014. 184 с.

62. Попова Т. С., Горват-Янушевська І. І. Теоретичні засади дослідження емоційного інтелекту / Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія : соціологія., вип. 232. 2014. С. 63-66.

63. Підлужна Г. В. Розвиток емоційної сфери молодших школярів на уроках літературного читання / Професійна освіта в умовах інтеграційних процесів: теорія і практика : зб. наук. праць. Житомир : ФОП «Н.М. Левковець», 2017. Ч. 2. С. 29-34.

64. Психологічний довідник учителя: в 4 кн., кн.4 / Упоряд. В. Андрієвська. Наук. ред. С. Максименка. К.: Главник, 2005. 96 с.

65. Сіліна Г.О. Дослідження психосоціального здоров'я молодших школярів. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: збірник наукових праць*. Київ-Житомир: Ви-во ЖДУ, 2004. Кн.1. С. 189-192.

66. Собченко О. М. Здібності у структурі емоційного інтелекту як фактор формування особистості. *Суспільство*. 2010 р. С. 84- 87.

67. Таранюк Г. Здоров'я в самооцінках населення. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2012. № 2. С. 120-133.

68. Терлецька Л.Г. Психологія дитинства: практикум. Навчальний посібник. К.: Главник, 2006. 144с.

69. Титаренко Т.М. Кризове психологічне консультування. К.: Главник, 2004. 96с.

70. Ушинський К. Д. Про емоційне виховання дітей. К.: Радянська школа, 1974. 152 с.

71. Хухлаєва В.О. Практичні матеріали для роботи з дітьми. Х.: 2006 р. 157 с.

72. Шевчук Т. Виховання емоційної культури молодших школярів. *Початкова школа*. 1993. № 3. С.5-6.
73. Швець Г. Дивіантна поведінка дітей молодшого шкільного віку. *Психолог*. 2004. № 23 24. С. 24-26.
74. Шпак М.М. Дидактичні умови забезпечення емоційності навчання молодших школярів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. : 13.00.09 – «теорія навчання». К., 2001. 21 с.
75. Шпак М. Емоційний інтелект в контексті сучасних психологічних досліджень. *Психологія особистості*. 2011. № 1 С. 282-288.
76. Шикиринська О.В., Вишківська В. Б. Google-clasroom як засіб формування ІКТ-компетентності майбутнього вчителя початкової школи // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. 2020. Випуск 61. с. 75-78.
77. Явоненко М. Емоційно-чуттєві чинники розвитку літературно-творчих здібностей школярів. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2007. 5. С.13-16.
78. Яновська М.Г. Моральне виховання і емоційна сфера особистості. *Класний керівник*. 2003. № 4
79. Bar-On R. Emotional Intelligence in Men and Women: Emotional Quotient Inventory: Technical Mannual / R. Bar-On. – Toronto : Multi-Health Systems, 1997.
80. Demchenko O., Lazarenko N., Imber V. PROFESSIONAL SELF-IMPROVEMENT OF TEACHER OF HIGHER EDUCATION INSTITUTION IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES. *Adult education in the perspective of change: innovations, technologies, forecasts* ; ed. Larysa Lukianova, Natalia Lazarenko, Oksana Holiuk, Nataliia Rodiuk. Warszawa, 2021. pp.73-86.
81. Gardner H. Multiple intelligences: the theory in practice. New York : Basic Books, 1993. 304 p.

82. Goleman D. Emotional intelligence. New York : Bantam Books, 1995. 352 p.
83. Iryna Lapshyna, Lyudmila Lyubchak. Using the Technology of Collective Game Communication in the Process of Forming the Diamonological Competency of Primary School Pupils // Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II. School Pedagogy. Preschool Pedagogy. May 24th -25th, 2019. Rezekne, Rezekne Academy of Technologies. 2019. P. 267-279.
84. Mayer J.D., Salovey P. The Intelligence of emotional intelligence. Intelligence. 1993. V.17. № 4. P. 433–442.
85. Klessmann E.: Das Katathymes Bilderleben als Spiegel gestürter Familienbeziehungen bei Kindern und Jugendlichen. In Leuner, H.: Katathymes Bilderleben - Ergebnisse in Theorie und Praxis, 3. Aufl. Huber, Bern 1990
86. Klessmann E., Eibach H. Wo die Seele wohnt : das imaginäre Haus als Spiegel menschlicher Erfahrungen und Entwicklungen, Huber, Bern, Güttingen, Toronto 1. Aufl.1993.
87. Kruty K., Zdanevych L., Demchenko O., Demianenko O. PREPARATION OF FUTURE PRESCHOOL TEACHERS TO THE IMPLEMENTATION OF «ANJI PLAY» EDUCATIONAL PRACTICE IN THE TRAINING PROCESS DURING REFLECTION WORKSHOPS. Підготовка майбутніх фахівців початкової та дошкільної освіти: стратегії реформування. Колективна монографія / за ред. В.М.Чайки, О.І.Янкович. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2019. С. 209-228.
88. Liubchak L., Demchenko O., Kit H. FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS' TRAINING FOR WORKING WITH FAMILY ON ESTABLISHING HUMANE RELATIONSHIPS BETWEEN PARENTS AND CHILDREN. *New challenges in the development of future specialists* : collective monograph. Universitatea Dunarea de Jos Galați, Romania. 2021. pp.229-243.
89. Oseredchuk Olga, Drachuk Oleksandra, Demchenko Olena, Voitsekhivska Natalia, Sabadosh Yuliia, Sorochan Maryna. Application of

Information Technologies is a Necessary Condition for Qualitative Monitoring of Higher Education and Modernization of Educational Process. ICSNS International Journal of Computer Science and Network Security, VOL.22 No.3, March 2022 501-509. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.3.64>

90. *Shevchenko L., Pylypenko Y., Demchenko O., Hnatiuk N., Diachuk A.* Organisation of the Educational Process Through the Technology of Blended Learning. *New Educational Review* [this link is disabled](#), 2022, 68, pp. 199–208. URL: http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_15804_tner_22_68_2_16